

אמנה להגנה ולניהול המורשת הארכיאולוגית

הוכנה ע"י הועדה הבינ"ל לניהול המורשת הארכיאולוגית של איקומוס. אושרה באספה הכללית
ה-9 בלונדון 1990.

מבוא

קיימת הכרה נרחבת בכך שידיעה והבנה של המקורות וההתפתחות של חברות אנושיות היא בעלת
חשיבות רבה לאנושות לצורך זיהוי שורשיה החברתיים והתרבותיים.

המורשת הארכיאולוגית מהווה את העדות הבסיסית לפעילות אנושית בעבר. ההגנה עליה וניהולה
הנכון הם, על כן, חיוניים בכדי לאפשר לארכיאולוגים ולחוקרים אחרים ללמוד ולפרש אותה,
לתועלת הדורות בהווה ובעתיד.

ההגנה על מורשת זו אינה יכולה להתבסס על יישום טכניקות ארכיאולוגיות בלבד. היא דורשת
בסיס רחב יותר של ידע ומיומנות מקצועיים ומדעיים. מספר מרכיבים של המורשת
הארכיאולוגית הינם אלמנטים אדריכליים ויש להגן עליהם בהתאם לאמות המידה להגנת
אלמנטים מסוג זה, כפי שנקבעו ב"אמנת ונציה 1964 לשימור ושיקום של אתרים ומונומנטים".
אלמנטים אחרים של המורשת הארכיאולוגית מהווים חלק מהמסורות החיות של קבוצות ילידים
ולהגנה ושימור מונומנטים ואתרים כאלה חיונית ההשתתפות של קבוצות תרבות מקומיות.

מסיבות אלה ואחרות, ההגנה על המורשת הארכיאולוגית חייבת להתבסס על שיתוף פעולה יעיל
בין אנשי מקצוע מתחומים רבים. היא דורשת כמו כן שיתוף פעולה של רשויות ממשלתיות,
חוקרים אקדמאים, יזמים פרטיים וציבוריים והציבור הרחב. אמנה זו, על כן קובעת את
העקרונות המתייחסים להיבטים השונים של ניהול המורשת הארכיאולוגית. אלה מתייחסים
לביצוע המקצועי של תהליך הרישום (אינונטריזציה), הסקר, החפירה, התייעוד, המחקר,
התחזוקה, השימור, השחזור, המידע, ההצגה, הנגישות לציבור, השימוש במורשת וההכשרה של
אנשי המקצוע המעורבים בהגנת המורשת הארכיאולוגית. האמנה קיבלה השראתה מהצלחת
"אמנת ונציה", כקו מנחה וכמקור לרעיונות למדיניות ולביצוע על ידי ממשלות, חוקרים ואנשי
מקצוע.

האמנה אמורה לשקף עקרונות וקווים מנחים בסיסיים ביותר, בעלי ערכים גלובאליים. היא אינה
יכולה לקחת בחשבון בעיות ייחודיות ויכולת של אזורים או ארצות. לכן יש להוסיף לאמנה
עקרונות נוספים והנחיות ברמה האזורית והלאומית.

הגדרה והקדמה

סעיף 1.

ה"מורשת הארכיאולוגית" היא אותו חלק של המורשת החומרית אשר לגביה שיטות
ארכיאולוגיות המספקות מידע ראשוני. היא כוללת את כל השרידים של הקיום האנושי:
והמקומות המתייחסים לכל התופעות של פעילות אנושית, מבנים נטושים ושרידים מכל סוג (כולל
אתרים תת קרקעיים ותת ימיים), יחד עם כל החומר התרבותי הנייד שקשור בהם.

מדיניות הגנה משולבת

סעיף 2.

המורשת הארכיאולוגית היא משאב תרבותי עדין ובלתי מתחדש. לכן על שימושי הקרקע להיות
מבוקרים ומופחתים כך שיקטן עד למינימום ההרס של המורשת הארכיאולוגית. מדיניות להגנת
המורשת הארכיאולוגית חייבת להיות מרכיב אינטגרלי במדיניות שימושי קרקע, פתוח נכון, כמו
גם של מדיניות התרבות, הסביבה והחינוך.

המדיניות להגנת המורשת הארכיאולוגית צריכה להיות בבדיקה מתמדת, כך שתהיה תמיד מעודכנת. יצירת שמורות ארכיאולוגיות צריכה להיות חלק ממדיניות כזאת.

הגנת המורשת הארכיאולוגית צריכה להיות משולבת במדיניות התכנון ברמות הבינלאומית, לאומית, אזורית ומקומית.

השתתפות פעילה של הציבור צריכה להיות חלק ממדיניות ההגנה על המורשת הארכיאולוגית. דבר זה חיוני במיוחד במקום בו מדובר במורשת של קבוצת ילדים. על השתתפות הציבור להתבסס על נגישות למידע הנחוץ לקבלת החלטות. אספקת המידע לציבור היא על כן מרכיב חשוב בהגנה משולבת.

תחיקה וכלכלה

סעיף 3.

יש לראות בהגנה על המורשת הארכיאולוגית מחויבות מוסרית של כל המין האנושי, היא גם אחריות ציבורית משותפת. יש להכיר במחויבות זו דרך תחיקה רלבנטית ודאגה למקורות כספיים מתאימים לתכניות התמיכה, הנחוצות לניהול אפקטיבי של המורשת. מאחר והמורשת הארכיאולוגית משותפת לכל החברה האנושית מחובתה של כל מדינה להבטיח את מקורות המימון להגנתה.

התחיקה צריכה לספק למורשת הארכיאולוגית, הגנה שתתאים לצרכים, להיסטוריה ולמסורת של כל מדינה ואזור, שתבטיח הגנה באתר (in situ) ואת צרכי המחקר. התחיקה צריכה להתבסס על העיקרון לפיו המורשת הארכיאולוגית היא של כל האנושות ושל קבוצות עמים ולא של אדם בודד או עם יחיד.

על התחיקה למנוע הריסה, ניוון, או שינויים, כתוצאה משינוי אופי האתר או המונומנט הארכיאולוגי או סביבתם, בלי היתר מאת הרשות הארכיאולוגית המתאימה.

על התחיקה לדרוש מחקר ארכיאולוגי מלא ותעוד, במקום בו ניתן היתר להרס המורשת הארכיאולוגית. על התחיקה לדרוש ולנקוט באמצעים לתחזוקה, ניהול ושימור מתאימים של המורשת הארכיאולוגית.

יש לקבוע סנקציות חוקיות מתאימות למקרים של הפרת החוק הקשור למורשת הארכיאולוגית. אם החקיקה הספקת הגנה רק לאותם חלקי המורשת הארכיאולוגית הרשומים באינוונטר נבחר, יש לנקוט באמצעים להגנה זמנית של אתרים או מונומנטים לא רשומים שהתגלו זה עתה, עד שתעשה ההערכה הארכיאולוגית של שלהם.

סקר

סעיף 4.

ההגנה על המורשת הארכיאולוגית צריכה להתבסס על הכרה מלאה ככל האפשר של אופייה והיקפה. סקר כללי של המשאב הארכיאולוגי הוא על כן כלי עבודה חיוני לפיתוח אסטרטגיות להגנת המורשת הארכיאולוגית. אי לכך, סקר ארכיאולוגי, הוא חובה במסגרת ההגנה והניהול של המורשת הארכיאולוגית.

בו בזמן רשימות מלאי מהוות גם משאב נתונים בסיסי ללימוד ומחקר מדעיים. יש לראות על כן בייצור האינוונטר תהליך מתמשך ודינאמי.

כמו כן האינוונטרים צריכים לכלול מידע ברמות שונות של משמעות ומהימנות, מאחר ואפילו ידע שטחי יכול להוות נקודת התחלה לאמצעי הגנה.

מחקר

סעיף 5.

הידע הארכיאולוגי מתבסס בעיקרו על מחקר מדעי של מורשת הארכיאולוגית. מחקר זה מתבסס על כל מגוון השיטות, מטכניקות בלתי הרסניות, דרך דגימה ועד חפירה טוטאלית. יש לקבוע באופן חד משמעי את העיקרון שאסור שאיסוף מידע לגבי מורשת ארכיאולוגית יהרוס יותר עדות ארכיאולוגית מאשר מתחייב מתוך המטרה המדעית והשימורית של המחקר. יש לעודד טכניקות בלתי הרסניות, סקרי אויר ויבשה ודגימה, בכל מקום בו הדבר אפשרי – כעדיפות על פני חפירה טוטאלית.

מאחר ומשמעותה של חפירה כרוכה תמיד בצורך להחליט איזה חלק ישומר במחיר של זה שיתועד ויאבד. וייתכן גם במחיר ההרס המוחלט של המונומנט, ההחלטה לחפור צריכה להתקבל רק לאחר שיקול מעמיק.

יש לבצע חפירות באתרים ומונומנטים המאוימים על ידי פיתוח, שינויים במימוש קרקע, שוד עתיקות או בליה טבעית.

במקרים יוצאים מן הכלל, ניתן לחפור אתרים בלתי מאוימים, כדי להאיר בעיות מחקריות או כדי להבהיר אותם באופן יותר אפקטיבי, למטרת הצגתם לקהל. במקרים כאלה, צריכה להקדים את החפירה הערכה מדעית יסודית של משמעות האתר. על החפירה להיות חלקית ועליה להשאיר חלק בלתי מופרע למחקר עתידי.

ד"ר בסטנדרט מוסכם צריך לעמוד לרשות הקהילה המדעית ולהיכלל באינוונטר הרלבנטי, תוך תקופה סבירה מסיום החפירה.

את החפירות יש לנהל בהתאם ל"המלצות לעקרונות בינלאומיים לחפירות ארכיאולוגיות", אונסקו 1956, ולסטנדרטים מקצועיים בינלאומיים.

תחזוקה ושימור

סעיף 6.

המטרה העליונה של מינהל מורשת ארכיאולוגית, צריכה להיות השימור של המונומנטים והאתרים באתרם, כולל שימור ואוצרות ארוכי טווח של התיעוד הרלוונטי, האוספים וכו'.

כל העברה של חלקים של המורשת למיקום חדש, מהווה הפרה של עקרון שימור המורשת בקונטקסט המקורי שלה. עיקרון זה מדגיש גם את הצורך לאחזקה מתאימה, לשימור ולמינהל. הוא גם עומד על כך שאסור שהמורשת הארכיאולוגית תיחשף על ידי חפירה, או שתושאר חשופה לאחר החפירה, אם לא ניתן להבטיח את אחזקתה וניהולה הראויים.

יש לשאוף ולעודד מחויבות ושיתוף גורמים מקומיים כאמצעי לקידום האחזקה של המורשת הארכיאולוגית. עיקרון זה חשוב במיוחד כאשר עוסקים במורשת של קבוצות ילידים או קבוצות תרבות מקומיות.

יש מקרים בהם ניתן ונכון להטיל את האחריות להגנה וניהול האתרים והמונומנטים לקבוצות הילדים. בגלל המגבלות הבלתי נמנעות של מקורות מימון, יש לקבוע את סדרי העדיפויות לתחזוקה הפעילה. את התחזוקה יש לבצע במגוון של אתרים ומונומנטים, בהתבסס על הערכה מדעית של משמעותם ואופיים המייצג, ולא להגבילה למונומנטים המפורסמים והאטרקטיביים חזותית. יש ליישם את העקרונות הרלבנטיים שבהמלצות אונסק"ו 1956 בהקשר לאחזקה ולשימור של המורשת הארכיאולוגית.

הצגה, מידע, שיחזור

סעיף 7.

הצגת המורשת הארכיאולוגית לציבור הרחב היא שיטה בסיסית לקידום הבנה של המקורות ושל ההתפתחות של החברה המודרנית. בו בזמן הם גם האמצעי החשוב ביותר לקידום ולהבנה של הצורך בשימור. הצגה ומידע צריכים להיתפס כאינטרפרטציה פופולארית של מצב הידע ברגע זה, ולכן יש לעדכןם בתכיפות. על ההצגה לקחת בחשבון את הגישות השונות להבנת העבר.

לשחזור שני תפקידים חשובים: מחקר ניסויי ואינטרפרטציה. בכל מקרה, יש לבצעו בזהירות מרובה, להימנע מכל פגיעה בעדות הארכיאולוגית ולהשתמש בהוכחות מכל המקורות, במטרה להשיג אוטנטיות. במקום שניתן ונכון, לא ייבנה השחזור ישירות על השריד הארכיאולוגי ויהיה ניתן לזיהוי.

מיומנות מקצועית

סעיף 8.

סטנדרטים אקדמאיים גבוהים בהרבה תחומים מקצועיים, חיוניים לניהול של המורשת הארכיאולוגית. הכשרה של מספר מתאים של בעלי מקצוע בתחומי המומחיות הרלבנטיים חייבת להיות מטרה חשובה של מדיניות החינוך בכל מדינה. הצורך לפתח מומחיות במספר תחומים קורא לשיתוף פעולה בינלאומי. יש לקבוע ולשמור על סטנדרטים להכשרה והתנהגות מקצועית.

הכשרה ארכיאולוגית אקדמית צריכה לקחת בחשבון את השינוי במדיניות השימור מחפירה בלבד לשימור באתר. עליה גם לקחת בחשבון את העובדה שלימוד תולדות קבוצות ילידים חשובה לשימור והבנה של מורשת ארכיאולוגית, כמו הכרת מונומנטים ואתרים יוצאים מן הכלל.

שימור המורשת הארכיאולוגית היא תהליך מתפתח בעל דינאמיות מתמשכת. יש לאפשר לאנשי המקצוע העובדים בתחום זה להשקיע את הזמן בעדכון המידע שהם. יש לפתח תכניות לימוד לתואר שני, תוך הדגשת נושאי השימור והניהול של המורשת הארכיאולוגית.

שיתוף פעולה בינלאומי

סעיף 9.

המורשת הארכיאולוגית היא מורשת משותפת של כל האנושות ולכן שיתוף פעולה בינלאומי הוא הכרחי לפתוח ושמירה של סטנדרטים בניהול.

קיים צורך דחוף ליצור מכניזם בינלאומי לחילופי מידע וניסיון בין אנשי המקצוע העוסקים בניהול מורשת ארכיאולוגית. דבר זה דורש ארגון כנסים, סמינרים, סדנאות וכו', ברמה עולמית או אזורית והקמת מרכזים אזוריים ללימודים לתואר גבוה. "איקומוס", באמצעות קבוצות מומחים החברים בה, צריכה לקדם אספקט זה בתכניות שלה לטווח הבינוני והארוך. כמו כן יש לקדם חילופי מומחים בינלאומיים כאמצעי לשיפור הסטנדרטים של ניהול אתרי המורשת הארכיאולוגית.

יש לפתח תכניות סיוע טכניות בתחום ניהול המורשת הארכיאולוגית בחסות "איקומוס".

תרגום: גיורא סולר

"The Charter for the Protection and Management of Archaeological Heritage" - ICOMOS